

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra slovanských jazyků a literatur
Oddělení ruského jazyka a literatury

Bakalářská práce

Michail Gorbačov - osobnost světové politiky (Mikhail Gorbachev – the personality of world politics)

Vypracoval: Oleksandr Lokes
Vedoucí práce: doc. PaedDr. Zdeňka Matyušová, Ph.D.

České Budějovice 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejichž internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 27. dubna 2017

Oleksandr Lokes

.....

Poděkování

Tímto bych velmi rád poděkoval vedoucí mé bakalářské práce doc. PaedDr. Zdeňce Matyušové, Ph.D., za vstřícnost a trpělivost, užitečná doporučení a cenné rady, které byly velice přínosné a dopomohly ke zpracování této práce. Děkuji také své rodině a lidem mně nejbližším za projevenou podporu.

Katedra slovanských jazyků a literatur
Oddělení ruského jazyka a literatury
Pedagogická fakulta, Jihočeská univerzita, České Budějovice

Michail Gorbačov - osobnost světové politiky

Téma mé bakalářské práce se zabývá osobou ruského politika Michaila Gorbačova, jakožto významné osobnosti novodobé historie. Má práce je rozdělena do několika částí.

Úvodní část je soustředěná na život Michaila Gorbačova a to zejména na život před tím, než se aktivně začal podílet na politickém dění. Tím poukazuje na okolnosti, které ovlivnily formování jeho osobnosti a na základě kterých se odvíjel jeho pozdější život.

Další část práce je zaměřena na osobu Michaila Gorbačova jako politika. V této části práce se zabývám mapováním politického života a politickou kariérou. Věnuji se zde podrobněji funkcím, které zastával, a jeho profesním postupům.

Závěrečná část práce je dále zaměřena na to, jak je osoba Michaila Gorbačova vnímána ve světě. Po shrnutí všech získaných informací je utvořen celistvý názor na osobu tohoto velkého muže novodobých světových dějin, zhodnocení jeho životních úspěchů i proher. V neposlední řadě je v této práci zhodnoceno, jaký byl jeho přínos z hlediska světové politiky, zda pozitivní či negativní.

Součástí bakalářské práce jsou rovněž i adekvátní obrazové přílohy, dobové snímky, fotografie, archivní materiály a co nejúplnější bibliografie Michaila Gorbačova.

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Zdeňka Matyušová, Ph.D.

Department of Slavic languages and literatures
Department of Russian language and literature
Faculty of Education, University of South Bohemia, České Budějovice

Mikhail Gorbachev - the personality of world politics

The topic of my thesis deals with a person Russian politician Mikhail Gorbachev, as prominent personality of modern history.

My thesis is divided into several parts. In the first part, I would concentrate on the life of Mikhail Gorbachev and especially on life before he began to actively participate in the political process. And that would outline the circumstances that influenced the forming of his personality and on the basis which influenced his later life. In the next section,

I would like to focus on the person of Mikhail Gorbachev as a politician. This part deals with mapping of political life and political career. I'm interested in functions that he held and his professional practice.

The final part will focus on how Mikhail Gorbachev is perceived in the world politician scene. I summarize all the information and I will form a holistic view of the personality of Mikhail Gorbachev. Evaluate his life's successes and failures.

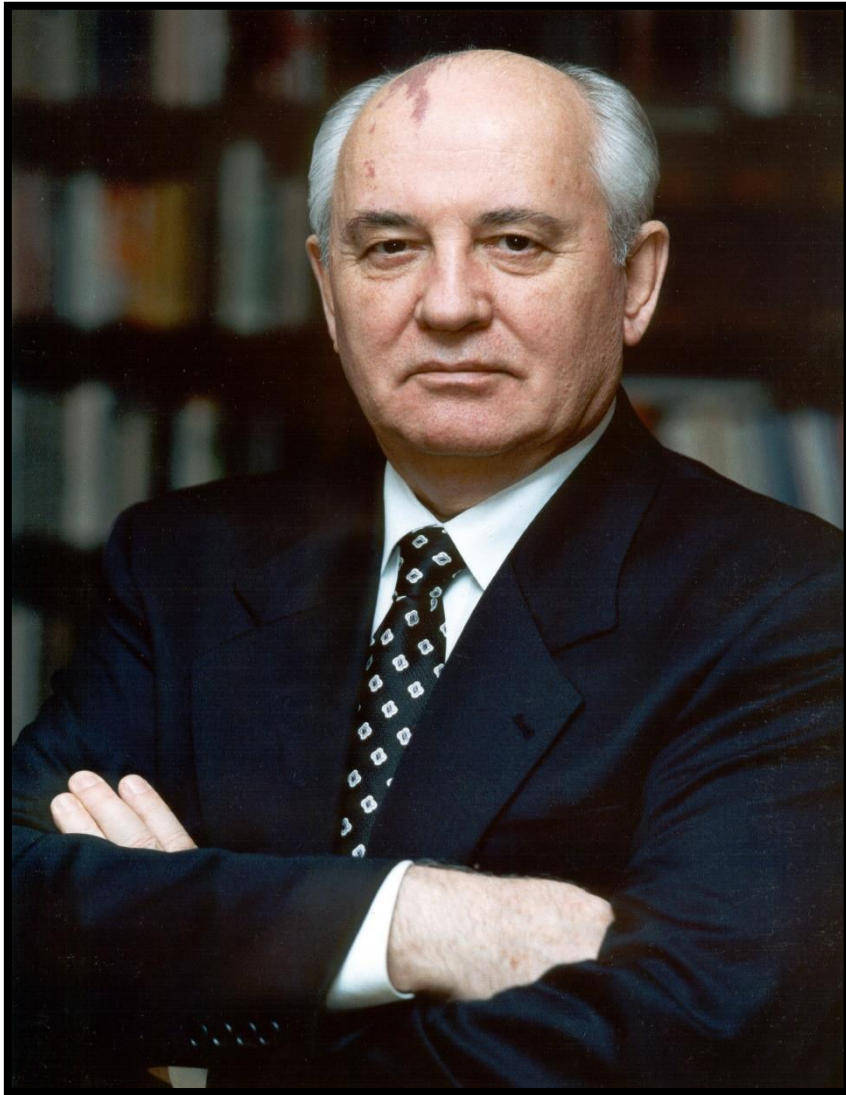
Last but not least evaluate what is his contribution for the World, differentiating between positive or negative.

The appendixes include a photos of Mikhail Gorbachev.

Head of thesis: doc. PaedDr. Zdeňka Matyušová, Ph.D.

Obsah

Úvod.....	8
1. Rodný kraj a rodina.....	9
2. Dětství a dospívání.....	10
2.1 Studentská léta a práce v kolchozu	11
2.2 Studium v Moskvě	12
3. Kariéra	15
3.1 Komsomolská činnost.....	15
3.2 Stranické funkce	16
3.3 Prezident SSSR	17
4. V čele Sovětského svazu.....	19
5. Reformy	20
5.1 Jednotlivé Fáze Perestrojky	20
5.2 Urychlení	21
5.3 Glasnosť	22
5.4 Demokratizace	22
5.5 Perestrojka	23
6. Vnitřní politika po nástupu Gorbačova.....	26
6.1 Události v SSSR v roce 1990.....	27
7. Vnější politika.....	28
7.1 Zahraniční politika Gorbačova	28
7.2 Státní návštěva Kanady.....	30
7.3 Státní návštěva Velké Británie.....	30
7.4 Návštěva Itálie a Vatikánu.....	31
7.5 Vztahy SSSR a USA.....	31
7.6 Vliv Gorbačova na sjednocení Německa.....	33
8. Srpnový puč	35
9. Konec éry Gorbačova	37
10. Život po odstoupení z funkce.....	39
Závěr	40
Резюме.....	41
Seznam použité literatury	43
Dokumentární přílohy	

„Polopravda je horší než lež.“

(Michail Gorbačov)

Úvod

Michail Gorbačov je mnohými považován za člověka, který se výrazně podílel na utvoření novodobé světové historie a také za jednoho z nejvýznamnějších ruských politiků vůbec. Jeho osoba je do jisté míry zajímavá tím, že má mnoho zastánců, kteří ho za jeho činy uznávají, na druhou stranu je ale i mnoho těch, kteří ho nenávidí. Prostřednictvím této práce zjistíme, proč tomu tak je a na základě čeho se lidé rozhodují, kam tuto politickou osobnost zařadit.

Jedním z důvodů, proč jsme jako téma práce zvolili osobu Michaila Gorbačova, je ten, že se prostřednictvím studia a bádání dopátráme k mnoha informacím o životě této výjimečné osoby. Díky získaným informacím si rozšíříme všeobecný přehled a vytvoříme celistvý objektivní názor na danou problematiku a tedy na osobu tohoto politika, kterou se budeme v práci zabývat. Utvoření názoru bude podepřeno věcnými argumenty. Dalším důvodem, který rovněž souvisí s činy Michaila Gorbačova, je současná pozice Ruska ve světě a vliv této velmoci na politické dění a uspořádání světa. V souvislosti s tímto faktem pokládáme za důležité věnovat se zde tedy i otázce, jakým dílem přispěl Gorbačov k současné pozici Ruska a do jaké míry ovlivnil budoucí formování tohoto státu.

Vzhledem k omezenému rozsahu práce není možné postihnout detailně všechny stránky této obsáhlé problematiky, proto je práce zaměřena především na podstatné momenty z osobního života tohoto státníka. Dále na podstatná fakta z historie a současnosti, které mají přímou souvislost s uvedeným tématem. Dle těchto aspektů se práce dále dělí do několika částí, ve kterých jsou podchycené významné milníky napříč jeho životem, velké politické úspěchy i prohry.

Závěr práce je soustředěn na ucelení nastrádaných dat a vyvození závěru o dané problematice.

Cílem této práce je tedy nastínit život Michaila Gorbačova a dobu, ve které žil. Poukázat jakým způsobem se aktivně podílel na politickém a hospodářském vývoji Sovětského svazu a později Ruské federace. Představit a blíže uvést tuto osobnost široké veřejnosti jako člověka i jako velkého politika a ve své době jednoho z nejmocnějších mužů planety. Dále vyzdvihnout největší pozitiva ale i negativa, která přinesl společnosti během svého života a vytvořit tak jasně vymezený názor na tuto osobnost.

1. Rodný kraj a rodina

Michail Sergejovič Gorbačov se narodil ve vesnici Privolnoje, která spadá pod správu města Stavropol. Pro lepší orientaci, město Stavropol, kde Gorbačov prožil většinu svého života, leží na území Předkavkazska. Na tomto území se střetává mnoho kultur a náboženství, protože Stavropolský kraj leží na hranici Evropy a Asie. Dle mého názoru se narodil do velmi těžké doby a chudých rodinných poměrů poznamenaných hladomorem a neúrodou. Nehledě na to, že od konce 1. Světové války neuběhlo mnoho let a zanedlouho měla přijít další válka. Rodina Gorbačovových osídlila Stavropolsko v druhé polovině 19. století a živila se zemědělstvím. Tato fakta se později ukázala klíčová pro budoucí formování osobnosti Gorbačova. Místní poměry a podmínky, ve kterých žil a vyrůstal, zásadně ovlivnily jeho životní směr, kterým se vydal. Světlo světa spatřil 2. března roku 1931. Původně se měl jmenovat Viktor, jak ho pojmenovali rodiče po narození, ale při křtu ve vesnici Letnickoje nakonec rozhodl jeho dědeček Andrej Mojsejovič, že se bude jmenovat Michail.

Narození Michaila předcházela svatba jeho rodičů, která se uskutečnila v roce 1929. Otcí Sergeji bylo 20 let a matce Mariji pouhých 18 let. Přestože otec Michaila k jeho matce choval sympatie a velice ji miloval, nebylo to vzájemné a ona si ho vzít nechtěla. Přesto musela, vzhledem k tomu, že sňatek byl předem domluven. Po svatbě žili rodiče Michaila společně s dalšími členy rodiny v domě Andreje Mojseviče až do doby, než se naskytl možnost nastěhovat se do uvolněné chalupy opodál ve vesnici. Rodina Gorbačovových žila prostý vesnický život, který se vyznačoval především obhospodařováním půdy.

2. Dětství a dospívání

Dětství trávil malý Michail tak jako většina dětí. Hrál si se svými vrstevníky, pomáhal rodičům a navštěvoval své prarodiče. Ale již od útlého věku postihovala jeho rodinu bída. Zejména v roce 1933, kdy propukl hladomor, to byly Michailovi pouhé dva roky. Ve čtyřech letech vážně onemocněl a jeho život byl v ohrožení. Naštěstí ale boj s vážnou nemocí vyhrál. Michail trpěl skrofulózou. Lidé postižení touto nemocí ve většině případů nepřežili. Zachránila ho, jak sám uvádí ve svém deníku, babská rada. Tehdy poradila nějaká žena jeho matce, aby podala Michailovi naředený med.

Choval velmi silné pouto ke svým prarodičům z matčiny strany a jako malý trávil většinu času u dědy a babičky, byl nejoblíbenějším vnukem.

Jeho školní docházku přerušila válkou vyvolaná přestávka, která trvala dva roky. Školy jako takové byly ve špatném stavu. Vybavenost škol nebyla prakticky žádná, školních pomůcek bylo minimum. Návrat do školy pro Michaila nebyl vůbec snadný. Už jen proto, že neměl žádné učebnice ani oblečení. Rodina stěží finančně vyšla, aby netrpěla hladem. Nakonec Michail do školy nastoupil. Rodičům záleželo na vzdělání jejich syna. Matka prodala, co se dalo, koupila nějaké oblečení, obuv a učebnici.

První den ve škole byl velice náročný. Michail ničemu nerozuměl a možná ani nechtěl, zřejmě mu to nepřipadalo důležité po tom, co prožil všechna ta utrpení způsobené válkou. Uvědomoval si závažnost situace, která nastala po válce, a také věděl, že jeho i rodinu čekají krušné časy. Ze školy odešel proto ten den domu předčasně a zapřísáhl se, že už se tam nikdy nevrátí.

To nenechalo klidnou jeho matku Marii, která posbírala cennější předměty, které ještě měli, a odešla pokusit se je prodat. Když se po čase vrátila, přinesla místo nich knihy. Mladý Michail si je začal prohlížet, začetl se a pokračoval v bádání dlouho do noci. V tento moment se v něm nejspíše začaly projevovat první náznaky zájmu o vzdělání.

Následující den do školy přece jen odešel, přehodnotil svůj postoj a zbytek školního roku dokončil na stupeň chvalitebně. Další ročníky až do samotného ukončení studia ukončil na výbornou. Měl oblibu především v matematice a fyzice. Zajímal se také o literaturu, ke které si utvořil velmi silné pouto. Účastnil se a organizoval dramatické kroužky, kde vystupoval se svými vrstevníky.

Rodina ho ve studiu podporovala a zejména dědeček si přál, aby se vzdělával. Stejného názoru byli i rodiče. Již od útlého věku byl Michail velice zvědavý živý chlapec. Všem aktivitám se věnoval s velkým zápalem a nadšením. Jeho osobnost se začala formovat mnohem dříve, než je u dětí zvykem. Důvodem zřejmě byla právě doba, v jaké vyrůstal. Byl dítě zocelené válkou.

2.1 Studentská léta a práce v kolchozu

Ve 13 letech během studia na místní škole začal příležitostně vypomáhat v místním kolchozu. Zpočátku byl mechanikem a měl na starosti údržbu a opravy traktoru. Pracoval zde i jeho otec, který zastával funkci hlavního kombajnéra. Později se stal pomocníkem kombajnéra a pracoval tak společně s otcem. V kolchozu, tehdy ještě jako mladý chlapec, získal povědomí, co obnáší tvrdá práce. Za příznivého počasí během sklizně nebyla neobvyklá i 20 hodinová směna. Za svou pracovitost byl také zanedlouho oceněn Řádem rudého praporu. Díky práci v kolchozu se naučil mnohému. Především upevnil svůj vztah s otcem. Mimo to navázal výborné pracovní vztahy i se svými kolegy, ze kterých se později vyvinula přátelství na celý život. Otce odmalička obdivoval a považoval jej za morální vzor. Oceňoval především jeho přirozený zájem o okolní dění a touhu rozšiřovat své obzory, jeho dobrosrdečný charakter a přirozenou autoritu. Michail se bez problému začlenil do pracovního procesu a svou práci odváděl dobře a velmi svědomitě.

Výborný prospěch ve škole a pracovitost v kolchoze nezůstaly bez povšimnutí dlouho, na doporučení ředitele školy a pedagogů podal ve svých 19 letech přihlášku do KSSS.

V roce 1950 ukončil studium na místní škole se stříbrnou medailí. Byl přijat na Moskevskou státní univerzitu M.V. Lomonosovova (MGU), a to dokonce bez přijímacích zkoušek. Velký díl na tom neslo státní vyznamenání, které obdržel za práci v kolchozu. Svou roli sehrál i rolnický původ. To vše navzdory kladnému vztahu k matematice a fyzice i práci v kolchozu, kde se prvotně projeví jeho schopnosti a kladný vztah k technice.

Při rozhodování, kam povedou jeho další kroky studijním životem, se nepřiklonil k žádné škole s technickým zaměřením, i když z jeho dosavadních životních zkušeností by to byl zřejmě zcela logický krok. Rozhodl se pro právo, protože si dobře uvědomoval, že je v zemi o takové povolání nouze.

2.2 Studium v Moskvě

Studium práv na MGU bylo z jistého pohledu pro Gorbačova zásadním krokem v životě, a to hned z několika důvodů. Začalo to již samotnou cestou do Moskvy, to mimo jiné bylo také poprvé, co opustil hranice rodného kraje. Po příjezdu do Moskvy mladému Michailovi započala nová životní etapa. Kluk z vesnice se ocitl ve velkoměstě, mnoho věcí spatřil a zažil poprvé. Ale netrvalo příliš dlouho a přizpůsobil se, nic jiného mu ostatně ani nezbývalo. Postupně se seznamoval s městem, které za dobu studia nestihl poznat do takové míry, do jaké by si přál. O důležitosti Moskevské Univerzity v životě Gorbačova vypovídají následující jeho slova.

„Vrátil jsem se na koleje na Leninských Horách. Osprchoval se, lehl si na postel, zavřel oči a pravděpodobně poprvé se zamyslel nad otázkou, ke které jsem se v poslední době nejednou vracel: Co v mém životě znamenala Moskevská univerzita? Je jisté, že v rodině získala moje osobnost důležitý přirozený základ. Samozřejmě, že můj vývoj formovala již škola a učitelé. Jsem vděčný taky svým starším kolegům, kteří mi pomohli plně pochopit systém hodnot pracujícího lidu. A přece pouze Moskevská univerzita mi poskytla základní poznatky a duchovní rozhled, který ovlivnil můj životní výběr. Jasně mohu prohlásit: Bez těchto pěti let by se nikdy Gorbačov – politik nezrodil.“¹

Na právnické fakultě byl všele přivítán. Měl štěstí na charakter spolužáků ve svém ročníku, kde atmosféra mezi studenty byla velmi přátelská a uvolněná. Možná i díky tomu získal mnoho přátel, se kterými udržoval přátelství dlouhá léta i po ukončení studia. Nejtěžší byly pochopitelně samotné začátky, byl nucen se rychle sžít s prostředím a doplnit vědomosti. Během studia byla schválena jeho žádost o přijetí do strany a v roce 1952 se stal členem KSSS.

Se studiem jako takovým neměl nikdy problém. Po dobu studia, které trvalo 5 let, se řadil mezi nejlepší studenty a studium zakončil s vyznamenáním a červeným diplomem. Spíše ho znepokojovaly praktiky Stalinova režimu. O to více, když se objevily i na samotné akademické půdě. Především všudypřítomná propaganda. Tato skutečnost ovlivnila způsob vzdělávání a následně i způsob uvažování některých studentů, ale i profesorů. Někdy docházelo k zcela absurdním situacím, což není pro univerzitu známkou ničeho dobrého.

¹ Gorbačov, M.: *Můj život Michail Gorbačov*. Euromedia Group, k.s.-Ikar. ISBN 978-80-249-2359-8, s. 93.

Studentský život žil ukázkově, studoval s velkým zápalem a nasazením. Studium práv ho velmi bavilo a naplňovalo. Už jako student zastával některé významné funkce ve studentské společnosti. Již v prvním ročníku byl tajemníkem komsomolské organizace na právnické fakultě. Následně v dalších ročnících byl zvolen na post zástupce fakultního výboru pro ideologické otázky.

Komsomolská organizace čítala okolo 1500 členů, což není zanedbatelné číslo. Hlavním posláním této organizace byla kontrola nálad mezi studenty. Vyznačovala se četnými společenskými aktivitami všeho druhu organizovaných ve skupinách v rámci školních a mimoškolních aktivit. Sám Gorbačov se hojně účastnil společenských akcí ve studentském klubu, navštěvoval galerie, divadla, operu. Měl velký zájem o ruskou kulturu. Využíval tak každé naskytnuté možnosti se jí co nejvíce přiblížit a prohlubovat své znalosti na poli dějin umění.

Díky studiu v Moskvě získal mnoho životních zkušeností a vědomostí. Bez absolvování studia by zcela jistě neprožil tak pestrý a úspěšný kariérní život. Těžko odhadovat, jakým směrem by se bez něj život Gorbačova ubíral.

Během studií poznal svou životní lásku a partnerku Raisu Maximovnu Titarenko, se kterou prožil celý svůj život.

Poprvé ji spatřil na podzim v roce 1951 v klubu. Byl to zřejmě zásah osudu, protože původně tento klub v žádném případě navštívit nechtěl. V té době byl totiž velmi zaneprázdněn studiem. Nakonec pod záminkou, že se v klubu objevila krásná neznámá dívka, byl svými přáteli přemluven. Od té doby na sebe měli štěstí a potkávali se stále častěji. Raisa byla chladná a nedávala na sobě znát žádné emoce, ani zájem o Michaila. Avšak zřejmě dílem náhody si vyšli na procházku a konverzovali o všem možném. To byl počátek jejich vztahu. Procházky se staly pravidelnou činností a zanedlouho se do sebe zamilovali.

Podobně jako její budoucí manžel, byla Raisa přijata na MGU bez přijímacích zkoušek díky vynikajícímu prospěchu. Školu ukončila se zlatou medailí. Na MGU nastoupila v roce 1950 a studovala zde na filozofické fakultě. Po dobu studia působila jako skromná studentka. Byla drobného vzrůstu s nazrzlými vlasy, měla nepřehlédnutelnou jiskru v oku a oplývala jakýmsi osobním kouzlem.

Svou lásku ztvdili v budově matričního úřadu Sokolniki v září roku 1953, v kruhu nejbližších přátel, kde Michail s Raisou vstoupili do manželství. Jejich vztah byl po celou dobu odrazem obrovské lásky, byli oporou jeden druhému. Svatební večer samotný proběhl až v říjnu na kolejích za účasti nejbližších přátel a spolužáků.

Po úspěšném absolvování studií se objevila před Gorbačovem otázka, kam se vydají jeho následující kroky.

Ty měly původně směřovat na prokuraturu SSSR. Ovšem zde mu sdělili, že jeho nástup není možný. Po krátkém zvážení možností a konzultaci s Raisou se rozhodl pro návrat do Stavropolu. Nakonec tedy zvolil nejvýhodnější variantu a vrátil se společně se svou novomanželkou do rodného kraje a tam započal svou profesní kariéru.

3. Kariéra

Svou profesní kariéru Michail Gorbačov započal v místě, které velmi dobře znal, ve svém rodném kraji ve městě Stavropol. Nastoupil na krajskou prokuraturu k právnické praxi, avšak dlouho na tomto místě nevydržel. Pracoval zde pouze 10 dní, v období od 5. do 15 srpna. Za tak krátkou dobu si uvědomil, že právnická praxe není to, čemu by se chtěl v životě věnovat. Nelíbilo se mu, za jakých podmínek musel pracovat, své sehrála i jeho špatná finanční situace, ve které se ocitl. Dalším zapříčiněním bylo, že si ho místní činitelé z řad komsomolu pamatovali z dob studia ve stavropolské škole, kde působil ve školní komsomolské organizaci. V té době byl oceňovaný za jeho společenskou aktivitu a výborné organizační schopnosti. Díky jeho vlastní iniciativě, zkušenostem a kladným referencím, mu byla takřka okamžitě nabídnuta pozice zástupce vedoucího odboru propagandy a agitace v krajském výboru komunistického svazu mládeže (Komsomolu).

3.1 Komsomolská činnost

Jeho práce obnášela mnoho služebních cest po Stavropolském kraji, kde navštěvoval různé vesnice a organizace spojené s komsomolskou činností. Plnil roli pozorovatele, jeho úkolem bylo sledovat činnost komsomolské organizace a podávat o tomto sledování zprávy. Pracoval rovněž na návrzích, jak komsomolskou činnost zlepšit. Díky této činnosti měl možnost vidět, v jakém rozpoložení se nachází Stavropolsko. Na svých četných služebních cestách byl konfrontován s tamějšími obyvateli a jejich životem. Byl proto velmi detailně seznámen se špatnou životní úrovní obyvatelstva a tíživou ekonomickou situací v kraji, přičemž i on sám prožíval velmi těžké časy. Stál na počátku své kariéry a trvalo ještě řadu let, než se jeho životní situace zlepšila. On sám tyto roky života hodnotí následovně.

„Roky 1955–1970 byla pro nás neuvěřitelně těžké. Mám v první řadě na mysli samozřejmě sebe a Raisu, a obecně celou naši rodinu. Lpím na slově těžká, spíš bych zdůraznil velmi těžká. Bez jakéhokoliv zveličování musím konstatovat, že to byl v podstatě boj náš boj o přežití.“²

Samotné působení Michaila Gorbačova ve Stavropolu bylo úzce spojené se dvěma muži s Fjodorem Kukalovem a Leonidem Jefremovem. Ti ho provázeli na

² Gorbačov, M.: *Můj život Michail Gorbačov*. Euromedia Group, k.s.-Ikar. ISBN 978-80-249-2359-8, s. 127.

začátku jeho politické kariéry. Mnohé se od nich naučil později a stal se jejich nástupcem v úřadu. Během času stráveného v komsomolu prokázal své schopnosti a získal mnoho zkušeností, vstoupil tak do povědomí jako perspektivní člověk s ambicemi. Toto jeho počínání výrazně přispělo k tomu, aby později mohl vstoupit do vysoké politiky. V průběhu následujících sedmi let zastával různé pozice a zaznamenal několik kariérních posunů.

- V roce 1956 se stal prvním sekretářem Stavropolského městského výboru komsomolu.
- V roce 1958 se stal druhým sekretářem krajského výboru komsomolu.
- V letech 1961-1962 prvním sekretářem komsomolu.

3.2 Stranické funkce

V roce 1962 byl navržen do funkce stranického organizátora teritoriální výroby kolchozní a sovchozní správy Stavropolu. V tomto období úřadovaly reformy tehdejšího předního představitele SSSR Nikity Chruščova. Michail Gorbačov ve své funkci potvrdil pověst perspektivního politika.

Výsledky jeho práce na sebe nenechaly dlouho čekat. Během jeho působení byla ve Stavropolsku zaznamenána velmi úrodná období a celý kraj se těšil nadprůměrné sklizni. Na základě toho se brzy stal předním expertem v oblasti zemědělství. Díky této pozici se v budoucnu stal ideologem komunistické strany sovětského svazu (KSSS) v otázkách rozvoje zemědělství. V letech 1962–1970 následně zastával různé funkce ve stranických orgánech. V roce 1961 byl poprvé zvolen delegátem 22. sjezdu KSSS. Od roku 1963 plnil funkci vedoucího oddělení stranických orgánů Stavropolského krajského výboru KSSS.

V roce 1966 byl Michail Gorbačov zvolen prvním sekretářem Stavropolského městského výboru KSSS. Ve stejném roce v rámci služební cesty poprvé vycestoval za hranice SSSR do východního Německa. Dvakrát byla posuzována jeho kandidatura do výboru státní bezpečnosti (KGB). V roce 1966 byl doporučen na post vedoucího úřadu KGB ve Stavropolském kraji, jeho kandidatura byla zamítnuta. Naopak Jurij Andropov pokládal Michaila Gorbačova za vhodného kandidáta na pozici zástupce předsedy KGB SSSR.

V roce 1967 dokončil dálkové studium na Stavropolské univerzitě, kde studoval na ekonomické fakultě obor se specializací ekonom-agronom. Dne 5 srpna 1968 se

stává druhým sekretářem krajského výboru KSSS a od 10.dubna 1970 začíná působit na pozici prvního sekretáře, kde nahrazuje svého předchůdce v této funkci Leonida Jefremova. V dalších letech po roce 1970 kariéra Michaila Gorbačova vzrůstala a během několika následujících let zaznamenal řadu významných kariérních posunů. Jeho politická hvězda stoupala nevídanou rychlostí až do těch nejvyšších míst. V roce 1971 se stal členem Ústředního výboru komunistické strany Sovětského svazu, kde se těšil velké podpoře především od Jurie Andropova, jenž se zapřičinil o jeho přesun do Moskvy a umožnil mu tím rovněž značný kariérní postup. Mimo Jurie Andropova s Michaiem Gorbačovem sympatizovala i další významná jména jako Michail Suslov a Andrej Gromyko.

Dalším jeho významným postem bylo do roku 1974 například členství v komisi rady pro ochranu přírody. V období od 1974 do 1979 byl předseda komise záležitostí mládeže v komoře Nejvyšší rady SSSR.

V listopadu roku 1978 byl na plénu ÚV KSSS zvolen tajemníkem ústředního výboru. Velkou zásluhu na tomto zvolení měl opět Jurij Andropov, jehož iniciativa měla velký podíl na zvolení tajemníkem. Jurij Andropov v něm viděl potenciál a velkou perspektivu a vkládal do tohoto ambiciózního politika velké naděje. Vnímá ho jako velmi vzdělaného a zkušeného odborníka. Není tajemstvím, že spolu měli dobrý přátelský vztah, dokonce společně trávili rodinnou dovolenou.

V roce 1980 byl přijat do politbyra ÚV KSSS, během jeho působení zde proběhlo několik reforem tržně ekonomického i politického systému. V roce 1984 na zasedání ÚV KSSS přednesl referát s názvem Živá tvorba národa. Tento referát byl takzvanou předzvěstí přestavby ve straně. Političtí kolegové Michaila Gorbačova i sovětský národ tento dokument vnímali kladně a přijali ho s optimizmem. Díky velké podpoře, jenž si získal pověstí hlavního reformátora, byl v roce 1985 zvolen generálním tajemníkem ÚV KSSS. Touto událostí se defacto stal vůdcem SSSR. Od této chvíle započal rozsáhlý proces demokratizace SSSR pomocí reform.

3.3 Prezident SSSR

Úřad prezidenta vznikl během chodu událostí, které se v té době v Sovětském svazu odehrávaly. Předcházelo tomu zrušení šestého článku ústavy. To bylo jedním z hlavních požadavků demokratické opozice. Zrušení tohoto článku znamenalo zbavení moci KSSS. Michail Gorbačov s tímto požadavkem nesouhlasil, ale nemohl

nic dělat. Soustředil se tedy na to, aby získal dostatečnou podporu až dojde na samotnou volbu prezidenta. „*Tento akt zlikvidoval právní rámec vlivu komunistické strany na výběr lidí a zbavoval místní elity všudypřítomné kontroly ze strany moskevského politbyra.*“³ Michail Gorbačov nakonec v prvních prezidentských volbách uspěl. Jeho zvolení ovšem nebylo zcela jednoznačné, svůj hlas mu dalo pouze 60 % poslanců sjezdu.

Během následného úřadování v prezidentském křesle prožíval velmi těžké okamžiky své kariéry. Situace v zemi se kriticky zhoršovala a s tím i nespokojenost obyvatelstva. Jeho obliba prudce klesala, protože právě on byl nejvíce obviňován za problémy v zemi. „*Volal po činech a sám jednal, ale výsledky jeho činů lidé v podobě rozvráceného hospodářství, bujícího chaosu, drahoty a výbuchu národnostních válek, dostatečně neoceňovali.*“⁴ Z hlediska politické a ekonomické situace v zemi nelze proto tuto životní etapu považovat za vrchol kariéry tohoto výjimečného politika. Řada událostí a okolností nakonec Michaila Gorbačova vedla k podání demise na prezidentský post.

³ Zubov, A.: *Dějiny Ruska 20.století-díl 2.* Agro,2015. ISBN 978-80-257-0964-1, s. 520.

⁴ Zubov, A.: *Dějiny Ruska 20.století-díl 2.* Agro,2015. ISBN 978-80-257-0964-1, s. 521.

4. V čele Sovětského svazu

Zvolením do funkce generálního sekretáře se ocitl takřka na samotném vrcholu moci. Najednou to byl Gorbačov, který měl osud Sovětského svazu a milionů tamních obyvatel ve svých rukou. Stal se hlavou druhé největší mocnosti v tehdejší rozdělení světa. Jeho cesta na vrchol nebyla jednoduchá, především ale byla velmi dlouhá. Během své cesty k moci měl mnoho příležitostí vidět, v jaké situaci se Sovětský svaz nachází. Byl v kontaktu s obyvatelstvem. To mu umožnilo předchozí zkušenosti, které obnášely mnoho pracovních cest, díky kterým měl možnost poznat životní úroveň a ekonomické podmínky obyvatel. Koneckonců i on sám byl obětí režimu. V důsledku špatné vlády, již od dětských let prožíval on i jeho rodina útrapy života.

Věděl, jaký je zavedený politický systém v komunistické straně. Uvědomoval si, že systém je prohnitý a protkaný korupcí od samého jádra. Tento systém měl plno nedostatků a vyžadoval změny. S tímto vědomím nastoupil Gorbačov do funkce generálního sekretáře. Stál tak před nelehkým úkolem uvést zemi do pořádku, stabilizovat stagnující systém, zlepšit ekonomickou úroveň Sovětského svazu a zajistit lepší životní úroveň obyvatelstva.

Sovětský svaz se potýkal s mnoha vnitřními problémy, především ho trápila tíživá ekonomická situace. Nelehká byla i pozice Sovětského svazu na poli mezinárodní politiky. Napjaté vztahy s USA a západními státy, všudypřítomná tíha Studené války, kdy hrozba jaderného konfliktu a fatální následky nebyly nereálné. Pokud to Gorbačov ve svém životě neměl vždy snadné, tato životní etapa byla další nelehkou zkouškou v jeho životě.

5. Reformy

Bylo zapotřebí učinit opatření, která ukončí stagnaci systému a nastartují ekonomiku. Byly proto provedeny určité změny ve vnitřní i vnější politice, čímž se současně v pozadí tohoto dění nevědomky rozběhly i procesy, které zapříčinily pozdější rozpad Sovětského svazu. Gorbačov jednal v nejlepším možném zájmu a přesvědčení pro dobro komunistické strany a obyvatel své vlasti.

Nepředpokládal, že se jeho nadčasový pohled na svět bez válečných konfliktů a jaderných zbraní nesetká s porozuměním. Hlavní myšlenkou jeho politiky byla vidina všeobecného blaha a zvýšení životní úrovně lidu i celkový rozvoj všech sfér života. Jeho reformám bránilo nespočet překážek a sabotáží. To do značné míry narušilo očekávané výsledky a změny, které měly přinést.

Společnost stále ještě byla příliš velkou mírou ovlivněná režimem, který nastolili jeho předchůdci. Bez centrálních nařízení cenzury a jakéhosi neustálého dohledu, lidé nevěděli, jaké chování vlastně koresponduje s etikou.

Společnost ani politická scéna té doby na takové změny nebyly připraveny. Zejména situace ve straně mu neumožňovala provádět reformy tak, jak by si přál. Ve straně panoval odpor k jakýmkoliv inovacím a změnám. Všechny provedené změny měly vést dle některých kolegů Gorbačova k narušení pozic a stability Sovětského svazu. Tyto skutečnosti podle nich byly předzvěstí rozpadu impéria. To mu velice ztěžovalo situaci. Později se prokázalo, že demokratické prvky nemohly být začleněny do stávajícího systému, aniž by neměly pro starý systém negativní dopad. Otec reformem ovšem věřil a byl přesvědčený, že tyto reformy jsou nezbytné. Byl přesvědčen o tom, že je nutné zajistit efektivnější fungování systému na základě začlenění demokratizujících prvků. Se zvolením Gorbačova tedy ve velké míře začíná pro Sovětský svaz doba reformem.

5.1 Jednotlivé Fáze Perestrojky

Michail Gorbačov je právem nazýván otcem perestrojky, tedy reformy, která byla velkým příslibem do budoucnosti země. Měla odstartovat novou éru Sovětského svazu a zajistit blahobyt a prosperitu v zemi. V době, kdy vstoupily v platnost první reformy, samotný pojem perestrojka ještě neexistoval. Jednalo se zde o prozatímní proces přípravy na ni. Probíhající reformy se do povědomí široké veřejnosti pod tímto

pojmem vryly o něco později. Samotný proces aplikování těchto reformačních změn se dělí do několika fází (urychlení, glasnost, demokratizace).

5.2 Urychlení

Zde je významnou postavou osoba Jurije Andropova, který úzce spolupracoval s Michaiem Gorbačovem a kterého lze považovat za jeho učitele. V rámci autoritářské modernizace to byl právě Jurij Andropov, který stál u zrodu urychlení. Několik dní po tom, co byl zvolen generálním tajemníkem ÚV KSS, byla politika urychlení vyhlášena. Poprvé o této problematice promluvil 22. listopadu 1982 na plénu ÚV KSSS.

*«Намечено ускорить темпы развития экономики, увеличить абсолютные размеры прироста национального дохода. Напряжённые задания должны быть выполнены при сравнительно меньшем увеличении материальных затрат и трудовых ресурсов.»*⁵ Tento pojem se stal heslem pro i samotného Michaila Gorbačova. Hovořil o něm na plénu ÚV KSSS 20 dubna roku 1985. Navázal tak na předešlé snahy svého učitele. Podstata urychlení spočívala v modernizaci ekonomiky. Pod příslibem urychlení byla vidina revolučních kroků vedoucích ke zlomu tehdejší ne příliš dobré situace. Zejména přechod k novým moderním technologiím a systémům, které by umožňovaly nejvyšší efektivitu práce. Taková byla představa o nové politice.

*«Нужны революционные сдвиги-переход к принципиально новым технологическим системам, к технике последних поколений, дающих наивысшую эффективность.»*⁶ Cílem této reformy bylo urychlení sociálního a ekonomického rozvoje Sovětského svazu v nejkratším možném časovém horizontu. Tato reforma nejvíce zasahovala do oblasti průmyslu, kde byla zavedena výroba obráběcích strojů. Prováděly se kontroly jakosti, obnovovaly se průmyslové fondy. Zejména ve strojírenství byl kladen důraz na zrychlení produkce a zaznamenání pokroku. Obzvlášť obrovská důležitost byla viděna ve výrobě zbraní a celkové přeměně veškerého státního hospodářství.

Ve strojírenství byl zaznamenán téměř dvojnásobný nárůst v rozvoji produktivity ve vztahu k ostatním zbývajícím odvětvím průmyslu. Tímto tempem bylo dosaženo v Sovětském svazu mezinárodní úrovně produktivity už koncem roku 1990. Takové výsledky ovšem stály velké oběti. Investice do těžkého průmyslu a situace na

⁵ http://lib.sale/besplatno_politologiya/avtoritarnaya-modernizatsiya-andropova-35269.html

⁶ http://lib.sale/besplatno_politologiya/avtoritarnaya-modernizatsiya-posle-35270.html

trhu se v konečném důsledku odrazilo negativně. Došlo k růstu deficitu v rozpočtu a skryté inflaci, v obchodech byl častý nedostatek zboží. Tyto a další mezery v plánovaném hospodářství SSSR měly nakonec za následek selhání této reformy. Ta byla proto později nahrazena novou ekonomickou reformou, která více rozvíjela samostatnost podniků a umožnila tak vznik soukromého vlastnictví.

5.3 Glasnost'

S politikou Glasnosti – Otevřenosti přišlo uvolnění cenzury a zrušení informačních bariér. Jednalo se o společensko-politickou reformu, díky které byl do značné míry oslaben současný systém. Tento krok měl jasný cíl, a to právě umožnit společnosti vyjádřit se ke stávajícím nedostatkům tohoto systému. Díky tomu byla vystavena strana, zejména konzervativně laděná část, a s ní i byrokracie, nátlaku kritiky. Začalo se otevřeně mluvit o skutečných problémech a nedostacích, aniž by za toto hrozil postih. Toto opatření mělo pomoci odstranit ty nejzávažnější problémy a dát prostor k projednání důležitých otázek. S tímto krokem tedy skončilo dosavadní skrývání a zastírání skutečnosti.

Poprvé o Glasnosti promluvil Gorbačov na sjezdu KSSS v únoru 1986. Tehdy bylo hlavním cílem Glasnosti poukázat na jednotlivé nedostatky, slabá místa a díry ve stávajícím hospodářském systému, a na základě vymezení problémů je odstranit.

Gorbačov předpokládal, že právě Glasnost pomůže odstranit odpor k reformám a nečinnost ve straně, a to díky možnostem otevřené kritiky. Chtěl tak prosazování reforem zjednodušit a urychlit. Zároveň tímto krokem ale oslabil svou vlastní pozici a neměl již tak úplnou kontrolu nad veškerým děním ve straně.

Díky uvolnění cenzury, kterou Glasnost' přinesla, se ve společnosti začala probírat témata, dříve označovaná jako tabu.

5.4 Demokratizace

I tento termín je úzce spojován s Gorbačovem. Primárním účelem demokratizace bylo rozvinout politiku Glasnosti v podobě „polidštění“ všech částí společenského života sovětských obyvatel. Tento proces měl směřovat k dosažení lepší vyšší formy socialismu. Demokratizace byla nezbytná i pro provádění reforem. Velká část ekonomických i politických reforem nemohly dobře plnit svůj účel právě bez spolupráce s demokratizací. Z tohoto pohledu se tato reforma jevila jako logický krok.

V konečném důsledku ale nepřinesla žádný výrazný přínos ke zlepšení ekonomické situace. Vzhledem k tomu, že se jako u většiny ekonomických reforem střetla s překážkou, kterou bylo několik desítek let řízené a plánované ekonomiky.

5.5 Perestrojka

Za nejvýznamnější reformu lze bezpochybně považovat perestrojku. Pod tímto pojmem se skrývá komplexní balíček reforem. Tyto reformy byly aplikovány postupně tak, jak vyžadovala situace. Obecně se vychází z toho, že průběh perestrojky se rozděluje do tří fází:

- urychlení
- glasnosť
- demokratizace

Slovo perestrojka poprvé pronesl Gorbačov při návštěvě Volžské automobilky ve městě Toljatti v proslovu k příležitosti této události. Veškeré výrobky, které byly vyprodukovány v Sovětském svazu, neměly téměř žádné uplatnění na zahraničním trhu, nemluvě o jejich konkurenceschopnosti. Z tohoto důvodu byl celý systém ochuzen o značné finanční prostředky, které poskytuje zahraniční obchod. Stagnující ekonomika potřebovala nutně přijmout kroky k záchraně před jistým kolapsem, protože míra zaostalosti vůči vyspělým zemím západu byla obrovská. Řešením se proto měl stát tento připravovaný balíček reforem, později známý právě jako perestrojka.

Reformy měly za úkol nastolit změny v dosavadní ideologii pomocí demokratizace v ekonomických a politických sférách uvolněním cenzury a snížením kontroly státním aparátem. Byl zde příslib zvýšení efektivity práce a zkvalitnění výroby. Všechna tato opatření měla vést k celkovému zlepšení hospodářské situace a upevnění pozice supervelmoci na poli mezinárodní politiky. Příchod Gorbačova k moci se nesl v duchu velkých změn a očekávání. On sám vycházel z původní myšlenky socialismu, opustil však od agresivní složky ideologie. Věřil v to, že stávající systém lze pomocí reforem vylepšit do takové míry, aby byl konkurenceschopný a plně funkční.

Později se tato reforma stala hlavní hospodářskou ideologií. Její průběh se ale neobešel bez značných komplikací. Reformy nedosahovaly očekávaných výsledků, naopak situace se ještě více zhoršovala. I vlivem toho, že samotné reformní zákony vznikaly velmi těžko. Největší překážky byly paradoxně uvnitř ve straně mezi členy,

kteří nesdíleli tyto snahy nového předního představitele země. Dalším nepřítelem nově vznikajícího systému se ukázal být pomalý byrokratický aparát, který byl nečinný. Navíc velmi podstatné bylo také to, že reformy nedosáhly vytoužených očekávání a jejich vliv na zmírnění hospodářské krize nebyl patrný.

Její první fáze probíhala v období urychlení. Na plénu ÚV KSSS Gorbačov představil program mnoha reforem pod názvem urychlení sociálně-ekonomického rozvoje země. Změny, které probíhaly v tomto období, byly spíše administrativního charakteru. Došlo k personálním výměnám přesluhujících politiků z dob Brežněvovy éry. Žádné další radikální kroky vstříc ke změnám nebyly podniknuty. Mezi hlavní body této fáze reforem se řadí:

- urychlení rozvoje národního hospodářství
- automatizace výroby
- zavedení výpočetní techniky do výroby
- protialkoholová kampaň
- boj s korupcí

Po urychlení následovala druhá fáze a tou byla glasnost'. Takzvaná politika otevřenosti. V tomto období tým odborníků, který vedl sám Gorbačov, došel k závěru, že administrativní nařízení nenesou žádné plody a nejsou efektivní. Na základě toho se situace v zemi nikterak nezlepšila. Michail byl přesto rozhodnutý, že se uchýlí k reformám v duchu demokratického socialismu. Reformy z tohoto období se dotkly všech sfér v životě Sovětského obyvatelstva. Hlavními body této fáze byly:

- otevřenost
- soukromé podnikání
- nové myšlení.

Poslední fází perestrojky je označovaná demokratizace. Konečná fáze se nesla v duchu postupného kolabování systému a postupně se ukazovalo, že dosavadní provedené změny nejsou dostatečně účinné pro jeho záchranu. Na základě toho v tomto období došlo k destabilizaci ve straně právě v důsledku prováděných demokratických procesů. Zemi provázely obrovské ekonomické problémy přerůstající do krize a ekonomický růst se dramaticky zpomalil. To se projevilo propadem životní úrovně obyvatelstva, mezi kterým propukla bída a vysoká míra nezaměstnanosti. Symbolem této kritické situace byl chronický nedostatek zboží.

Počáteční vlnu euforie z nastávajících změn a vidinu lepších zítřků vystřídalo kruté prozření. Mezi obyvateli se šířila nejistota a strach z toho, co bude následovat.

To vyvolalo vlnu nespokojenosti, po které se začala šířit antikomunistická nálada ve společnosti. Vzrostl rovněž počet obyvatel emigrujících do zahraničí. Této kritické situace v Sovětském svazu využili někteří přední představitelé Sovětských republik a brzy se začaly objevovat separatistické nálady a boj o suverenitu.

Od roku 1990 se stává hlavní ideou vybudování a následné zavedení tržní ekonomiky kapitalistického typu. Zanedlouho se tak v sociálně ekonomickém zřízení SSSR začaly objevovat náznaky rodícího se kapitalizmu. Bylo legalizováno soukromé vlastnictví, zakládaly se fondové a valutové trhy. V tomto období vplynuly na povrch následky zavedení filosofie nového politického myšlení. Na základě dodržování této filosofie došlo k tomu, že na poli mezinárodní politiky Sovětský svaz přistoupil i k mnoha ústupkům vůči západním státům, kterými ztratil svou pozici a fakticky přestal být supervelmocí.

6. Vnitřní politika po nástupu Gorbačova

Michail Gorbačov si uvědomoval, že k tomu, aby bylo možné provést jakékoliv změny v Sovětském svazu, je bezpodmínečně nezbytné vytvořit co nejvhodnější podmínky. K tomu, aby mohl řešit otázky spojené se zahraniční politikou, musel nejprve upevnit svou pozici na domácí scéně. Proto se nejprve soustředil na řešení problému uvnitř SSSR.

Takřka okamžitě po svém jmenování se pouští do reorganizace komunistické strany. Postupně se zbavoval svých odpůrců a konkurentů. Jeho cílem bylo obklopit se lidmi, kteří zastávají podobné hodnoty a názory, proto systematicky dosazuje své spojence na důležité posty. Snažil se tak odstranit překážky, které by mohly ohrozit jeho plány. Na křeslo sovětského premiéra dosadil Nikolaje Ryžkova, hlavním představitelem KGB se stal Viktor Čebrikov. Jako druhého nejdůležitějšího muže v politbyru jmenoval Jegora Ligačova. Ostatně s těmito lidmi se důvěrně znal z dob působení Jurije Andropova. Za nejbližšího spolupracovníka, který zastával totožné hodnoty jako Michal Gorbačov, lze považovat Eduarda Ševarnadze. Ten se stal ministrem zahraničí a sehrál velkou úlohu v budování mezinárodních vztahů SSSR se státy Západního bloku. Alexandra Jakovleva dosadil na sekretariát do oddělení propagandy. Jedna ze zlomových výměn proběhla i na postu předsedy moskevské stranické organizace, kdy z postu předsedy byl odvolán jeho velký konkurent na post generálního tajemníka, Viktor Grišin. Nahradil ho Boris Jelcin, který v té době nebyl považován za hrozbu. Tímto počínáním Michail Gorbačov, obrazně řečeno, vyčistil vzduch, aby se tak mohl zhluboka nadechnout k učinění změn v Sovětském svazu.

Vnitřní politiku ovlivnily velice závažné konflikty, které sužovaly zemi. Jednalo se o národnostní problémy uvnitř SSSR. Národnostní konflikty gradovaly přímo úměrně s ekonomickou a politickou krizí. Velmi vyhrocená situace vznikla v Kazachstánu a Náhorním Karabachu, kde hlavní příčinou bylo etnikum a sporné rozdělení území. V reakci na tyto události začal sílit nacionalismus na Kavkaze a vypukly četné demonstrace. V posledních letech existence Sovětského svazu gradovala kritická situace v Pobaltských státech. Ty volaly po suverenitě a touze oddělit se od SSSR. Tak se začaly šířit vlny demonstrací v Pobaltí. Po vyhlášení Litevské nezávislosti došlo k vojenským represím a následně i hospodářskému embargu, které na Litvu uvalil Sovětský svaz. Otázka Litevské krize byla velice citlivá, jelikož byla pod drobnohledem západních mocností a měla velký vliv na chod událostí.

6.1 Události v SSSR v roce 1990

K nejvýznamnějším událostem lze zařadit vytvoření orgánu, který připomíná svou strukturou Nejvyšší sovět. Jednalo se o prezidentskou Radu a Radu federace. Členové Rady federace byli prezidenti jednotlivých republik SSSR. V květnových volbách na post předsedy nejvyššího sovětu Ruska byl zvolen Boris Jelcin. Brzy po jeho zvolení ruský parlament vyhlásil svrchovanost Ruska. Po vzoru Ruska následně postupně vyhlášovaly svrchovanost i ostatní svazové republiky. Toto období lze rovněž považovat za období, kdy začala rivalita mezi Borisem Jelcinem a Michaiilem Gorbačovem. Boris Jelcin vycítil příležitost a usilovně se snažil o osamostatnění Ruska. Další významnou změnou bylo rozšíření politbyra o jednoho tajemníka z každé svazové republiky. Tím došlo k další redukci sekretariátu strany.

Na základě ekonomické situace Boris Jelcin společně s Michaiilem Gorbačovem začali spolupracovat na společném hospodářském programu. Pověřili speciální komisi, kterou vedl ekonom Stanislav Šatalin. Ta vypracovala hospodářský plán na 500 dní. V rámci kterého mělo dojít k privatizaci a prodeji státního majetku. Dále mělo dojít k zavedení trhu a převedení pravomocí v podobě vybírání daní a správou nad přírodními zdroji svazových republik. Tehdejší premiér Nikolaj Ryžkov se svými poradci vypracoval obdobný plán. V důsledku toho, že se Michail Gorbačov nemohl jasně rozhodnout, který návrh bude přijat, bylo schváleno pouze několik všeobecných ustanovení. Svůj vliv na to měl fakt, že proti plánu na 500 dní se ostře ohrazovali vrchní představitelé Rolnického svazu a vojensko-průmyslového komplexu.

7. Vnější politika

S Gorbačovem přišla i nová vnější politika, kterou se Sovětský svaz začal prezentovat. Následující počínání lze považovat za historický příspěvek, který vedl k pozdějšímu ukončení studené války. Po tom, co se stal hlavou SSSR, snažil se aktivně zlepšit vztahy s USA a západní Evropou. K tomu ho vedlo přání snížit výdaje spojené se zbrojením, které činily až 25 % z rozpočtu SSSR. Vzhledem ke zhoršující se ekonomické situaci v zemi se nejednalo o zanedbatelnou část. Za těchto okolností ovšem ale SSSR nemohl dlouhodobě vydržet závody ve zbrojení s USA a NATO.

Špatná ekonomická situace, takřka na pokraji bankrotu, ve vedení Sovětského Svazu vzbudila domněnku, že omezení vojenské podpory spojencům Východního bloku a snížení výdajů za zbrojení je způsob, jak vyřešit finanční problémy. Po provedení úsporných opatření byla oslabena pozice SSSR ve světě a jeho vliv se zmenšil. Během svého působení Gorbačov podnikl také řadu mírových iniciativ. Tyto podněty zaštitil jako politiku Nového myšlení v mezinárodních vztazích. Vedení SSSR jednomyslně zavedlo moratorium na testování jaderných zbraní a Gorbačov veřejně vystoupil s myšlenkou o likvidaci všech jaderných zbraní na světě do roku 2000. Nicméně podniknuté iniciativy sovětského vedení byly v některých zemích západu vnímány jako projev slabosti. Na základě této skutečnosti, západní země nepodpořily kroky učiněním stejných opatření. Stávající situace využilo např. NATO a pokračovalo dál ve svých činnostech. Nakonec tak dokázalo NATO posunout hranice svého působení až k samotné hranici SSSR.

7.1 Zahraniční politika Gorbačova

Gorbačov si velmi zakládal na tom, aby jeho zahraniční politika byla důsledná. Stylem, jakým vedl zahraniční jednání, si získal nebývalou popularitu v západních zemích. Jako jediný ze sovětských vůdců se vzdal základního socialistického principu o celosvětovém socialistickém státu. Opustil agresivní a zarytý styl jednání, který nahradil schopností vyjednávat tak, aby bylo možné docílit vzájemné shody. V zájmu společné dohody byl schopen ustoupit, aby tak vznikl prostor pro kompromis. Vyzdvihoval především prioritu všelidských hodnot. To byl velký obrat v dosavadní ideologii vedení zahraniční politiky.

„Mezi oněmi všelidskými hodnotami se na prvním místě, což je pro komunistickou teorii a tím spíše pro praxi zcela nezvyklé, ocitl lidský život sám, zdar každého jednotlivého člověka i lidstva jako celku. Kvůli těmto hodnotám by země a národy měly překonat třídní, národnostní a politické rozpory a sjednotit se v zajmu globálních problémů odzbrojení, ochrany životního prostředí, překonání hladu, bídy a dalších pohrom.“⁷

V duchu těchto hodnot vedl jednání na mezinárodní politické scéně. Vytvořil tak zcela nový pohled na politiku sovětu. Mezi vrcholnými představiteli západních zemí a USA panovaly značné obavy o tom, jakou mají tyto šlechtěné názory vlastně váhu. Nedůvěru vyvolávala otázka, zda je reálné, aby Gorbačov své záměry proměnil v činy a uskutečnil svá slova. Ten však brzy svým jednáním potvrdil, že je odhodlaný světu představit nový lepší Sovětský svaz. Výrazně přispěl ke snížení napětí ve světě a odvrátil hrozící nukleární válku. Z jednání představitelů Západního bloku byl zpočátku cítit odstup a nedůvěra, tyto jevy ale brzy vymizely. Příčinou byla zvláštní schopnost Gorbačova naklonit si přízeň svých politických protějšků. V západních státech získal nebývalou popularitu nejen u obyvatel, ale i politických představitelů. To potvrzuje fakt, že lidé na západě vymysleli přezdívku Gorby a v některých zemích vypukla takzvaná Gorbymanie.

Jak již bylo zmiňováno, už v počátcích kariéry bylo cestování po různých částech Sovětského svazu pro Gorbačova naplní práce. Později díky funkcím, které zastával, vycestoval i mimo hranice Sovětského svazu. První významnější cesty za hranice podnikl v 70 letech, kdy se svojí manželkou vydali na cesty do západních zemí. Během následujících let procestovali několik zemí Evropy. Jejich první cesta do zahraničí vedla do Itálie. Během několika dní procestovali Itálii. Nakonec se zastavili na Sicílii v předměstí Palerma, kde byli ubytováni v hotelu Città del Mare. O dva roky později navštívil Belgie a Východní Německo. Posléze v roce 1976 i Francii. V roce 1977 dostal pozvánku od komunistické strany Francie a manželé Gorbačovovi zde absolvovali třítýdenní túru, během které navštívili desítky francouzských městeček. Francii procestovali osobním automobilem za doprovodu tlumočnicka. Během svých cest do západních zemí ovšem předními politickými činiteli nebyl přijímán. Spíše se setkával a vedl jednání s politiky a představiteli občanské společnosti na regionální úrovni. To se podstatně odrazilo při vytváření jeho světonázoru.

⁷ Zubov, A.: *Dějiny Ruska 20.století-díl 2*. Agro,2015. ISBN 978-80-257-0964-1, s. 483.

7.2 Státní návštěva Kanady

Prvním významnějším okamžikem, kdy Michail Gorbačov vešel do povědomí mezi politické kruhy západních mocností, byla oficiální návštěva Kanady. Tato návštěva proběhla v květnu roku 1983. Tehdy byl delegován na týden tehdejším generálním sekretářem Jurijem Andropovem.

Ministerský předseda Kanady Pierre Trudeau se dle vzpomínek Aleksandra Jakovleva stal prvním významným západním lídrem, který osobně přijal Michaila Gorbačova a choval k němu sympatie. Během pobytu v Kanadě se představitel Sovětského svazu setkal i s mnoha dalšími tamními politiky. Během těchto setkání potvrdil pověst ambiciózního, energického politika, velmi kontrastního vůči svým přesluhujícím spolupracovníkům z ÚV KSSS.

Michail Gorbačov neskryval svůj velký zájem také o západní metody řízení ekonomiky. Rovněž se aktivně zajímal o morální cennosti západních zemí, mezi nimiž byla nejvýznamnější demokracie. Během počátku působení na mezinárodním poli se pod budováním pozitivního renomé a míře jeho oblíbenosti na západě významně podílel Aleksandr Jakovlev, jenž k němu choval velké sympatie a později se stal jeho blízkým spolupracovníkem a významným podporovatelem. V té době Aleksandr Jakovlev zastával post velvyslance SSSR v Kanadě.

7.3 Státní návštěva Velké Británie

Další zajímavá a velmi významná návštěva, kterou uskutečnil, proběhla v prosinci 1984 a směřovala do Velké Británie. Nutno podotknout, že v tomto období nebyly sovětsko-britské vztahy příliš příznivé.

Nicméně i přesto, a možná právě proto, Michail Gorbačov uskutečnil návštěvu Londýna. Pozvání přijal od Margaret Thatcherové, se kterou se osobně seznámil v únoru 1984 při příležitosti pohřbu Jurije Andropova.

Michail Gorbačov zde vedl menší parlamentní delegaci jako představitel Komise pro zahraniční věci Nejvyšší rady SSSR, na této pozici působil v letech 1984–1985.

Jednání proběhla v rezidenci Chequer, kde se rovněž setkal se zmiňovanou Margaret Thatcherovou. Jednání se nesla v neformálním duchu a přitom byla velmi důvěrná a věcná. Hlavním bodem tohoto setkání se stala problematika odzbrojení a snížení napjaté situace. Sovětský vůdce se uchýlil k neobvyklému kroku, aby si tak snáze získal důvěru Margaret Thatcherové, a předložil před ní mapu raketových útoků

na Velkou Británii. Tato mapa byla vyhotovena již dříve pro případ, že by došlo k válečnému konfliktu. Na základě jednání, která se zde uskutečnila, došli ke společnému závěru o nepřipustnosti podobného vývoje událostí. Obě strany se tak dohodly o prodloužení dialogu o dané problematice a na základě toho položili základ dnešních vztahů mezi Východem a Západem.

7.4 Návštěva Itálie a Vatikánu

Michail Gorbačov se stal také prvním sovětským vrchním představitelem, který podnikl oficiální návštěvu do Itálie a Vatikánu. Během oficiální návštěvy byla ospravedlněna období nedůvěry a napjatých vztahů, které souvisely s dřívějším spojenectvím Itálie a Hitlerova Německa během Druhé světové války. 1. prosince 1989 ho přijal ve Vatikánu papež Jan Pavel II., o rok později pak navštívil Vatikán znovu. Netrvalo dlouho a Sovětský svaz poprvé navázal diplomatické vztahy s Vatikánem a v obou zemích vznikla velvyslanectví. Přestože se sám považuje za ateistu, měly tyto návštěvy velký vliv na jeho vztah ke křesťanským hodnotám. Lze usuzovat, že na základě předešlých událostí byl pravoslavný Štědrý večer posléze vyhlášen státním svátkem.

7.5 Vztahy SSSR a USA

V období, kdy v čele SSSR stál Michail Gorbačov, panovaly velmi napjaté vztahy mezi Sovětským svazem a západními mocnostmi v čele s USA. Mezi mocnostmi panovaly dlouholeté neshody, které byly označovány pojmem Studená válka. Počátek těchto rozepří lze datovat od konce Druhé světové války až do samého rozpadu SSSR. Hlavní příčinou neshod se stala rozdílná politická filosofie a odlišný názor na poválečné rozdělení světa. Ačkoliv nikdy nedošlo k přímému ozbrojenému konfliktu mezi SSSR a USA, staly se postupem času jejich vztahy velmi vyhrocenými. Země soupeřily ve všech sférách počínaje závody v rychlosti růstu ekonomické vyspělosti a konče sportovními kláními. Po tom, co se chopil moci, vynaložil proto velké úsilí ke zmírnění napětí, které Studená válka vyvolávala. Svým přístupem a svou vnější politikou se snažil dosáhnout se západními státy přívětivějších vztahů. Zejména se aktivně podílel na tom, aby se zlepšily vztahy s druhou největší světovou mocností, s USA. Během úřadování tohoto demokraticky naladěného představitele došlo k několika setkáním s prezidentem Spojených států amerických Ronaldem Reaganem.

Celkem se setkali čtyřikrát. Tyto schůzky utvořily základ politických vztahů mezi oběma zeměmi. Nejprve mezi lidry proběhla komunikace pomocí korespondence, která se uskutečnila na přelomu března a dubna roku 1985. První osobní setkání se uskutečnilo 19. listopadu 1985 v Ženevě. Vztahy těchto dvou největších mocností v tu dobu byly na bodě mrazu. Jednalo se de facto o první setkání po šesti letech. Důvodem, proč se do té doby neuskutečnila žádná předchozí setkání, byla probíhající válka v Afghánistánu.

Vzhledem k tomu, že se jednalo o první osobní setkání mezi těmito představiteli, nesla se v duchu poznání jeden druhého. Schůzka přinesla pozitivní výsledky už jen díky tomu, že se vůbec uskutečnila. Stala se také příslibem dalších jednání. Při příležitosti druhého setkání během summitu na Islandu, které proběhlo v období 12. a 13. října 1986, byla hlavním bodem programu jednání o jaderném odzbrojení. Jednalo se o úplné likvidaci raket středního doletu pod podmínkou snížení vojenských jednotek Varšavské smlouvy. Rovněž se dále jednalo i o americkém programu zahrnující strategickou obrannou iniciativu (SDI), také známý jako Program hvězdných válek. Jednání proběhla ve starobylé dřevěné vile v centru Reykjavíku. Během jednání Michail Gorbačov a Ronald Reagan ovšem nedosáhli součinnosti, která by vedla k podepsání dohody. Hlavním důvodem byla podmínka Michaila Gorbačova o zrušení programu SDI. Přesto, že během summitu nedošlo k podpisu smlouvy, byly podniknuty výrazné kroky ke zmírnění napětí. Mimo jiné zde proběhla zmínka o smlouvě START.

Další setkání bylo zapsáno jako významný milník novodobé historie. Během jednání ve Washingtonu 8. prosince 1987 podepsali Michail Gorbačov a Ronald Reagan smlouvu o likvidaci raket středního a kratšího doletu (INF). Tato smlouva vešla v platnost 1. června 1988 a stala se jediným dokumentem svého druhu, na základě kterého byla odstraněna celá série jaderných zbraní. Touto smlouvou se obě strany zavázaly nevyrábět a netestovat, ani nijak nevyvíjet balistické rakety středního a krátkého doletu, čímž mezi sebou ukončily dosavadní závody ve zbrojení.

Poslední schůzka mezi vedoucími představiteli tehdejších supervelmocí se uskutečnila na summitu v Moskvě. Ronald Reagan uskutečnil tuto oficiální návštěvu SSSR 29. května. Jednalo se zde především o lidských právech a na základě tohoto jednání posléze vznikla společná komise zabývající se právě touto problematikou. Během této události Ronald Reagan prohlásil na Rudém náměstí, že už nepohlíží na Sovětský svaz jako na impérium zla.

Začátkem prosince 1989 proběhla schůzka nového prezidenta USA George Bushe staršího a Michaila Gorbačova na Maltě. Jednání probíhala dva dny na palubě parníku Maxim Gorkij za bouřlivého počasí. Během této schůze se diskutovalo o zásadních tématech jako například o úplném zastavení vývoje jaderných a chemických zbraní.

Dále zde byly projednávány konflikty ve světě. Oba přítomní prezidenti rozebírali situaci na Kubě, kde vládl režim Fidela Kastru. Řeč přišla i na situaci v Panamě a Nikarague, jelikož Sovětský svaz dodával v té době do těchto států zbraně, aby podpořil stávající režimy. Během jednání podepsány žádné nové dohody nebyly, a dokonce nebyla zveřejněna ani žádná společná stanoviska. Na základě toho vzniklo mnoho nových domněnek o zhoršujících se americko-sovětských vztazích. Gorbačov zde měl k dispozici od sovětské rozvědky mapu vojenských základen NATO. Na konci setkání na Maltě pronesl ve svém proslovu následující slova vyjadřující nutnost potlačení záští.« *Перед лицом перемен США и СССР просто обречены на диалог, взаимодействие, на сотрудничество. Иного не дано. Но для этого надо избавиться от взгляда друг на друга как на врагов.*»⁸

Za dobu šesti let, během kterých Gorbačov působil na postu generálního tajemníka ÚV KSSS, se setkal s prezidenty USA celkem jedenáctkrát.

7.6 Vliv Gorbačova na sjednocení Německa

Významnou roli sehrál Michail Gorbačov také ve znovusjednocení Německa. Prvním krokem k jeho uskutečnění byla státní návštěva Moskvy kancléřem Západního Německa Helmuta Kohla. Ještě před uskutečněním této návštěvy vyjádřili představitelé Západního Německa přání Německo opět sjednotit. Na to vrchní představitel SSSR odpověděl dopisem, jehož obsah znamenal pro toto přání velký příslib. V dopise byla zmíněna potřeba k vytvoření nových základů ve vztazích mezi dvěma státy.

Helmut Kohl byl v Moskvě přijat velmi pohostinně. V Jekaterinském sále Kremlu proběhla vážná jednání, která se následně stala v otázce znovusjednocení Východního a Západního Německa v jeden celek průlomovými. V červnu 1989 navštívil Michail Gorbačov Západní Německo osobně. Bylo zde podepsáno společné prohlášení, které podle něho samotného bylo oním zásadním dokumentem. Prohlášení s příslibem světlé cesty k budoucnosti. Po této události se hlavy státu setkaly ještě

⁸ <http://january31.livejournal.com/38655.html>

několikrát, aby vypracovaly detailní mechanismus pro sjednocení tohoto dosud rozděleného státu. Po jednáních, která následně proběhla v Moskvě, Michail Gorbačov definitivně souhlasil s podmínkami pro sjednocení, jež navrhl Helmut Kohl, za předpokladu, že Sovětskému svazu bude poskytnuta finanční pomoc. Dalším požadavkem bylo, že nedojde k následnému rozmístění vojenských jednotek NATO na území NDR.

Třetí říjnový den roku 1990 tak došlo k znovusjednocení Německa. Ovšem přední politici a představitelé Sovětského svazu nebyli s podmínkami sjednocení Německa spokojeni a považovali je za krajně nevýhodné. Sjednocení v nich totiž vyvolávalo hrozbu s vidinou sjednoceného Německa s NATO a tím pádem tedy ztrátu Východního Německa jakožto člena Varšavské smlouvy. Dle mnohých názorů kvůli učiněným kompromisům ztrácel Sovětský svaz svou dominantní pozici na politické scéně.

8. Srpnový puč

Hlavní iniciativou srpnového převratu v roce 1991 bylo navrácení neomezené moci zpět do sovětského ústředí a KSSS. Protagonisté z řad konzervativců usilovali o zastavení reform. K tomu je především motivoval strach z oslabování jejich pozic a postupná ztráta moci. Své postoje obhajovali tím, že vlivem reform dochází k systematickému rozvracení SSSR. Velkou hrozbu viděli ve svazové smlouvě a řadili se proto mezi velké odpůrce této dohody.

Smlouva samotná byla navržena tak, aby jejím prostřednictvím pozvolna došlo ke stabilizaci situace v zemi. To pro zmiňované konzervativce ve výsledku znamenalo, že přední reformátoři udrží své pozice. „*Samotný akt podpisu by dal společnosti a světu jasný signál o připravenosti představitelů většiny svazových republik a svazového centra společným úsilím stabilizovat situaci v zemi.*“⁹ Proto bylo z jejich pohledu bezpodmínečně nutné učinit převrat, aby tím zamezili podpisu svazové dohody.

Michail Gorbačov se následně setkal se skupinou pučistů a ti po něm požadovali vyhlášení výjimečného stavu. „*Tato skupina chtěla ve společnosti zavést ultimativně výjimečný stav a převést veškeré prezidentské pravomoci na viceprezidenta Janajeva, neboť prezident měl rezignovat. Bez zaváhání jsem to kategoricky odmítl.*“¹⁰ Pro uskutečnění převratu bylo tedy nutné Michaila Gorbačova odstranit. Ten proto byl nakonec izolován ve Forosu.

První den převratu byla vydána informace, že trpí těžkou nemocí a není způsobilý vykonávat funkci prezidenta. Následně ulice Moskvy obsadily obrněné transportéry spolu s tanky a stovkami vojáků. To vše za účelem, aby prezidenta Gorbačova v úřadu nahradil Genadij Janajev. Úmysly převratu se však nesetkaly s pochopením u vojáků ani samotného obyvatelstva. Strhla se obrovská vlna demonstrací a občané projevíli svou nespokojenost.

Strůjci převratu nepůsobili jednotně, v jejich organizaci panoval chaos, to se ukázalo jako rozhodující. V důsledku toho byla velmi rychle odhalena protizákonnost tohoto jednání. Narazili rovněž na odpor svazových republik, které toužily po suverenitě a nechtěly se podřizovat starému uspořádání. Doložena nebyla ani

⁹ Gorbačov, M.: *Můj život Michail Gorbačov*. Euromedia Group, k.s.-Ikar. ISBN 978-80-249-2359-8, s. 427.

¹⁰ Gorbačov, M.: *Můj život Michail Gorbačov*. Euromedia Group, k.s.-Ikar. ISBN 978-80-249-2359-8, s.428.

věrohodná lékařská zpráva o zdravotním stavu prezidenta, což jen všechny utvrdilo v nedůvěryhodnosti situace.

Právě ve dnech pokusu o převrat začala současně stoupat i hvězda Borise Jelcina, jenž se proti pučistům postavil a označil jejich jednání za nelegální. Stal se tak v důsledku hrdinou národa a trvale tím zastínil izolovaného Michaila Gorbačova. Puč neměl dlouhého trvání a po třech dnech skončil neúspěšně. Hlavní aktéři byli následně uvězněni.

9. Konec éry Gorbačova

Ačkoliv pro strůjce převratu srpnový puč skončil neúspěchem, jeho samotná realizace vyvolala vlnu pochybností o vrcholném vedení země. Události těchto srpnových dnů tak napomohly k urychlení rozpadu SSSR a silně zasáhly i Michaila Gorbačova. Ten logicky nesl zradu svých nejbližších spolupracovníků velice těžce a jejich jednání vnímal jako zpátečnické. „*Puč znamenal jednoznačný směr zpátky do minulosti, kde vládly příkazy shora a autorita strachu-neměnné atributy vztahů mezi mocí a národem.*“¹¹ Puč vnímal jako akt destrukce hodnot, za které bojoval. Pod tíhou skutečností rezignoval na funkci generálního tajemníka ÚV KSS a vnesl návrh na rozpuštění ÚV. Pro záchranu situace v destabilizovaném Sovětském svazu z jeho pohledu bylo nezbytné podepsat novou svazovou smlouvu. Proti tomu byl však Boris Jelcin, který se snažil podpisu této smlouvy zamezit všemi možnými prostředky.

Později získal velkého spojence v osobě Leonida Kravčuka a společně s předsedou běloruského parlamentu Stanislavem Šuškevičem byli hlavními aktéry tajných jednání v bělověžském pralesu v rezidenci Viskuli. Takzvaným hřebíčkem do rakve existence Sovětského svazu se stala zde sepsaná Bělověžská dohoda. Tu společně připravili představitelé Ruska, Běloruska a Ukrajiny. Podpisem této dohody bylo vytvořeno Společenství nezávislých států (SNS) a de facto se rozhodlo o konci existence SSSR.

*"My, prezidenti Běloruska, Ruské federace a Ukrajiny konstatujeme, že Svaz sovětských socialistických republik jako subjekt mezinárodního práva a geopolitické reality končí svou existenci."*¹² Tak znělo prohlášení osudové dohody.

Michail Gorbačov se však snažil o zachování svazu až do samého konce. „*Pokud bych se rozhodl opřít o určitou část silových struktur, mohlo by dojít k ostrému politickému konfliktu s krveprolitím a negativními následky. Na to jsem nemohl přistoupit - to bych přestal být sám sebou. Ale „zradit“ Svaz, dokud byla i malinká naděje na jeho existenci, to jsem nemohl a bojoval jsem až do konce za jeho záchranu.*“¹³ V následném hlasování na sjezdu lidových poslanců SSSR, které mimořádně svolal, bylo ale finálně potvrzeno a rozhodnuto o likvidaci Sovětského

¹¹Gorbačov, M.: *Můj život Michail Gorbačov*. Euromedia Group, k.s.-Ikar. ISBN 978-80-249-2359-8, s. 428.

¹²<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1990534-sovetsky-svaz-nebyl-na-vecne-casy-zanikl-na-den-presne-pred-25-lety>

¹³Gorbačov, M.: *Můj život Michail Gorbačov*. Euromedia Group, k.s.-Ikar. ISBN 978-80-249-2359-8, s. 442.

svazu a v Alma-Atě byl později podepsán protokol k bělověžské dohodě jedenácti představiteli bývalých svazových republik. Po tomto sledu událostí rezignoval Michail Gorbačov na post prezidenta, stalo se tak 25. prosince 1991. Následujícího dne vydal Nejvyšší sovět deklaraci o zániku Sovětského svazu.

10. Život po odstoupení z funkce

Po odchodu z vrcholné politiky zakládá Michail Gorbačov mezinárodní dobročinný fond sociálně-ekonomického a politického výzkumu. V tomto fondu osobně zastával funkci prezidenta. Fond aktivně působí i v současnosti.

Mezi jeho další významné počínání lze zcela jistě zařadit založení mezinárodní ekologické organizace Zelený kříž, kterou rovněž sám vede. Důraz na ochranu životního prostředí kladl již za dob úřadování na nejvyšších postech v Sovětském svazu. Nyní pokračuje v boji za záchranu přírody a aktivně se podílí na ochraně životního prostředí. Během rozhovoru pro *Le Monde* vyjádřil myšlenku, že je pro zavedení mezinárodního ekologického tribunálu proti ekologickým zločinům.

Michail Gorbačov politice zasvětil většinu svého života a nerad se vzdával, zřejmě to bylo důvodem, který ho motivoval k pokusu o návrat na politickou scénu. V roce 1996 kandidoval na post prezidenta Ruské Federace. Vzhledem k tomu, že v Rusku nebyl příliš oblíbený, v kandidatuře neuspěl a získal pouhé půl procenta hlasů. O několik let později založil sociálnědemokratickou stranu Ruska, ve které krátce působil. Přes veškeré snahy jeho návrat do politiky nelze považovat za úspěšný. Naproti tomu se na západě „Gorby“ stále těší velké popularitě. To dokazuje i to, že k události oslav jeho 80. narozenin bylo uspořádáno několik velkých akcí. *„Například v londýnské Royal Albert Hall se sešli bývalí světoví státníci – John Major, George Bush starší, Šimon Peres, Gerhard Schroeder, ale i celebrity jako Arnold Schwarzenegger nebo Catherine Deneuveová a umělci jako José Carreras, Hugh Grant.“*¹⁴ Po tom, co definitivně ukončil politickou kariéru, příležitostně vydával svá vyjádření a komentoval politické dění ve světě. Velkou vlnu debat vyvolalo například jeho vyjádření k nedávné anexi Krymu. *„Jsem vždy pro svobodný projev vůle lidu a na Krymu chtěla většina znovusjednocení s Ruskem,“* řekl Gorbačov v rozhovoru. *„Být na místě Vladimira Putina, postupoval bych stejně.“*¹⁵

¹⁴https://xman.idnes.cz/gorby-muz-ktery-vzal-rusum-imperium-dvm-/xman-styl.aspx?c=A110303_144245_xman-styl_fro

¹⁵ http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/rusko-a-okoli/gorbacov-podporil-anexi-krymu-dostal-zakaz-vstupu_385045.html

Závěr

Ve 20. století se odehrálo mnoho historických momentů, které ovlivnily formování novodobé světové historie. V první polovině století na to měly vliv zejména dva celosvětové válečné konflikty a v té druhé boj o dominantní postavení jednotlivých mocností ve světě. V tomto období se narodil Michail Gorbačov a nic nenaznačovalo to, že právě on se stane jednou z klíčových osobností své doby a zapíše se tak nesmazatelně do světové historie.

O jeho zásadní roli při tvoření novodobých dějin není žádných pochyb. Byl výrazně ovlivněn všedností doby, ve které žil. Byl poznamenán válkou, to mu umožnilo mnohem lépe si uvědomovat podstatu lidských hodnot. Jeho původ a životní zkušenost mu daly základ pro jeho demokratické smýšlení, byť se narodil v zemi, kde panoval komunistický režim. Naplněný ideály ctnosti na vrcholu politické moci započal proces přeměny. Stal se otcem perestrojky, díky které způsobil revoluci v dosavadním myšlení. V souvislosti s ní je nenáviděný ve státech východu, avšak ve státech západu se naopak těší velké oblibě. Pro to existuje prosté vysvětlení. Zatímco západním zemím daroval svobodu a demokracii, v jeho rodné zemi panoval chaos, bída a chudoba.

I pohled na rozpad Sovětského svazu je rovněž dvojitý. Jednou stranou je vnímán jako konec Studené války a hrozby jaderného konfliktu, druhá strana tento akt chápala jako národní pohromu. Perestrojku můžeme vnímat jako největší pozitivum a zároveň i největší negativum, které společnosti přinesla. Ze zcela objektivního pohledu je však třeba uvést, že perestrojka měla mnohem více pozitiv pro světový vývoj než-li negativ.

Jejím prostřednictvím byl Michail Gorbačov vnímán jako posel míru a za jeho šíření se následně stal držitelem Nobelovy ceny míru. Největší nedostatek této reformy spočíval v tom, že nebyla detailně připravena pro začlenění do tehdejšího systému Sovětského svazu a následkem toho proto došlo ke kolapsu. Michail Gorbačov nedokázal bohužel včas přijít na způsob, jak svou zemi stabilizovat. Za to byl často sovětským lidem viněn a podroben ostré kritice.

Cílem mé práce bylo přiblížit život Michaila Gorbačova a poukázat jakým způsobem se podílel na politickém a hospodářském vývoji Sovětského svazu. Představit jej blíže veřejnosti a vymezit názor na jeho osobu. Prostřednictvím této práce a na základě mnoha prostudovaných a zpracovaných materiálů věříme v naplnění tohoto cíle.

Součástí práce jsou dokumentární přílohy, mezi kterými jsou dobové fotografie z osobního i politického života.

Резюме

В 20. веке произошло много исторических моментов, которые повлияли на формирование современной мировой истории.

В первой половине 20. века на это повлияли, в частности, два глобальных военных конфликта, а во второй половине, борьба за доминирующее положение в мире. В этот период родился Михаил Горбачев, и ничто не предвещало того, что именно он станет одной из ключевых фигур своего времени, и войдет в анналы мировой истории.

В его важной роли, а именно в формировании современной истории не может быть никаких сомнений. Он также был подвержен влиянию того времени, в котором жил. Он прошел войну, это позволило ему гораздо лучше понимать суть человеческих ценностей. Его происхождение и жизненный опыт дали ему основу для демократического мышления, хоть он и родился в стране, где был коммунистический режим. Заполненный идеалами, на вершине политической власти, он начал процесс существенных изменений. Михаил Горбачев стал отцом перестройки, благодаря которой, была произведена революция в существующем мышлении. В связи с перестройкой он становится ненавистным в странах востока, и наоборот, почитаем в странах запада. Этому есть простое объяснение. В то время, как западным странам он подарил свободу и демократию, в его родной стране царил хаос, бедность и нищета. Распад Советского союза - это палка о двух концах. С одной стороны, он воспринимается, как конец Холодной войны и угрозы ядерного конфликта. С другой, этот акт являлся национальной катастрофой. Перестройка одновременно являлась для общества самым значимым позитивным процессом, но в то же время и негативным. С объективной точки зрения, следует отметить, что перестройка принесла куда больше вклада для мирового развития. Посредством перестройки Михаил Горбачев воспринимался как посланник мира, и за его распространение стал лауреатом Нобелевской премии. Самый большой недостаток этой реформы заключался в том, что она не была детально подготовлена для интеграции в текущую систему Советского союза, и, в результате этого, произошел коллапс. Михаил Горбачев не смог придумать способ стабилизации своей страны. За это был обвинен жителями союза и подвергнут резкой критике.

Целью работы было приблизиться к жизни Михаила Горбачева. Указать, каким образом он участвовал в политическом и экономическом развитии Советского союза. Представить его общественности и разграничить отзывы об этом человеке. Посредством этой работы и на основе многих изученных и обработанных материалов, и были достигнуты поставленные цели. Частью работы являются документальные вложения в которых присутствуют фотографии из личной и политической жизни Михаила Горбачева.

Seznam použité literatury

Publikace

1. Gorbačov, M. S.: *Můj život: vzpomínky a zamyšlení*. Ikar, Praha 2014.
2. Gorbačov, M. S.: *Přestavba a nové myšlení pro naši zemi a pro celý svět*. Svoboda, Praha 1987.
3. Gorbačov, M. S.: *Vybrané projevy a stati*. Svoboda, Praha 1986.
4. Gračev, A. S.: *Gorbačev*. Moskva 2001.
5. Luňák, P.: *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. Praha, Libri 1997.
6. Malia, M.: *Sovětská tragédie: Dějiny socialismu v Rusku v letech 1917-1991*. Praha, Argo 2004.
7. Mlečin, L. M.: *Gorbačev i Jel'cin: revoluce, reformy, kontrarevoluce*. Sankt-Peterburg, 2012.
8. Moulis, V., Valenta, J., Vykoukal, J.P.: *Vznik krize a rozpad sovětského bloku v Evropě 1944-1989*. AMOSIUM SERVIS, Ostrava.
9. Pichoja, R.G., Žuravljev, S.V., Sokolov, A.K.: *Istorija sovremennoj Rossiji*. Moskva Novyj Hronograf 2011.
10. Reiman, M.: *Lenin, Stalin a Gorbačov: kontinuita a zlomy v sovětských dějinách*. Praha 1991.
11. Šubin, A.V.: *Paradoksy perestrojki: upuščennyj šans SSSR*. Moskva 2005.
12. Vykoukal, J.: *Východ: Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*. Praha Libri 2000.
13. Zubov, A.: *Dějiny Ruska 20. století díl 2*. Argo, Praha 2015.

Internetové zdroje

1. <https://24smi.org/celebrity/1785-mikhail-gorbachev.html>
2. <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ct24/svet/1377872-gorbacovovy-reformy-rozpad-sssr-i-konec-komunismu-v-evrope>
3. <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1712764-gorbacov-ma-85-let-otec-perestrojky-a-nositel-nobelovy-ceny-neni-doma-prorokem>
4. <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1798367-gorbacov-nesmi-kvuli-podpore-anexe-krymu-na-ukrajinu>
5. <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1990534-sovetsky-svaz-nebyl-na-vecne-casy-zanikl-na-den-presne-pred-25-lety>
6. <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10116288585-archiv-ct24/212411058210011/obsah/355026-gorbacov-jako-prezident-konci-1991>
7. <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10176269182-retro/212411000360017/obsah/342077-michail-gorbacov>
8. <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10195164142-vypravej/bonus/8244-ceskoslovensko-navstivil-sovetsky-generalni-tajemnik-uv-ksss-michail-gorbacov>
9. <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10370731985-michail-gorbacov/21238255340/>
10. <http://www.gorby.ru/>
11. <http://january31.livejournal.com/38655.html>
12. http://lib.sale/besplatno_politologiya/avtoritarnaya-modernizatsiya-andropova-35269.html
13. http://lib.sale/besplatno_politologiya/avtoritarnaya-modernizatsiya-posle-35270.html
14. <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Delejte-neco-nebo-bude-zle-Michail-Gorbacov-se-prekvapive-vyjadril-k-nastale-situaci-ve-svete-484103>
15. <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Gorbacov-Kdyz-my-jsme-mysleli-ze-nam-USA-po-padu-SSSR-pomohou-466928>
16. <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Gorbacov-promluvil-o-rozpadu-SSSR-Vse-pry-mohlo-dopadnout-uplne-jinak-449496>
17. <http://www.reflex.cz/clanek/zpravy/69713/gorbacov-se-obava-valky-v-evrope-proto-by-podporil-asada.html>

18. <http://www.reflex.cz/clanek/historie/76407/pred-25-lety-se-rozpadl-sovetsky-svaz.html>
19. <https://tema.novinky.cz/michail-gorbacov>
20. http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/rusko-a-okoli/gorbacov-podporil-anexi-krymu-dostal-zakaz-vstupu_385045.html
21. http://video.idnes.cz/?idvideo=V150311_114748_zpravodaj_mad
22. https://xman.idnes.cz/gorby-muz-ktery-vzal-rusum-imperium-dvm-/xman-styl.aspx?c=A110303_144245_xman-styl_fro
23. http://zpravy.idnes.cz/putin-gorbacov-rusko-demokracie-jehoviste-eu-fal-/zahranicni.aspx?c=A170421_201617_zahranicni_amu

Dokumentární přílohy

Obrazová příloha č.1: M. Gorbačov v období studentských let

Zdroj: <https://pay.diary.ru/~oldpostcards/?from=60>

Obrazová příloha č.2: Manželka Raisa s dcerou Irinou

Zdroj: <https://24smi.org/celebrity/photo/1785-mikhail-gorbachev/25279/>

Obrazova příloha č.3: Michail Gorbačov s manželkou Raisou

Zdroj: <https://24smi.org/celebrity/photo/1785-mikhail-gorbachev/25276/>

Obrazová příloha č.4 Ronald Reagan a Michail Gorbačov

Zdroj:<http://extrastory.cz/images/2016/10-rijen/10-2/gorbachev-and-reagan-630px-465px.jp>

Obrazová příloha č.5: George Bush a Michail Gorbačov

Zdroj: http://lifeandhacks.blogspot.cz/2012/03/blog-post_1504.html?view=sidebar

Obrazová příloha č.6: Michail Gorbačov a Margret Techrova

Zdroj: <https://www.i60.cz/clanek/detail/6735/thatcherova-gorbacov-ma-sarm-a-smysl-pro-humor>

Obrazová příloha č.7: Michail Gorbačov a Helmut Kohl

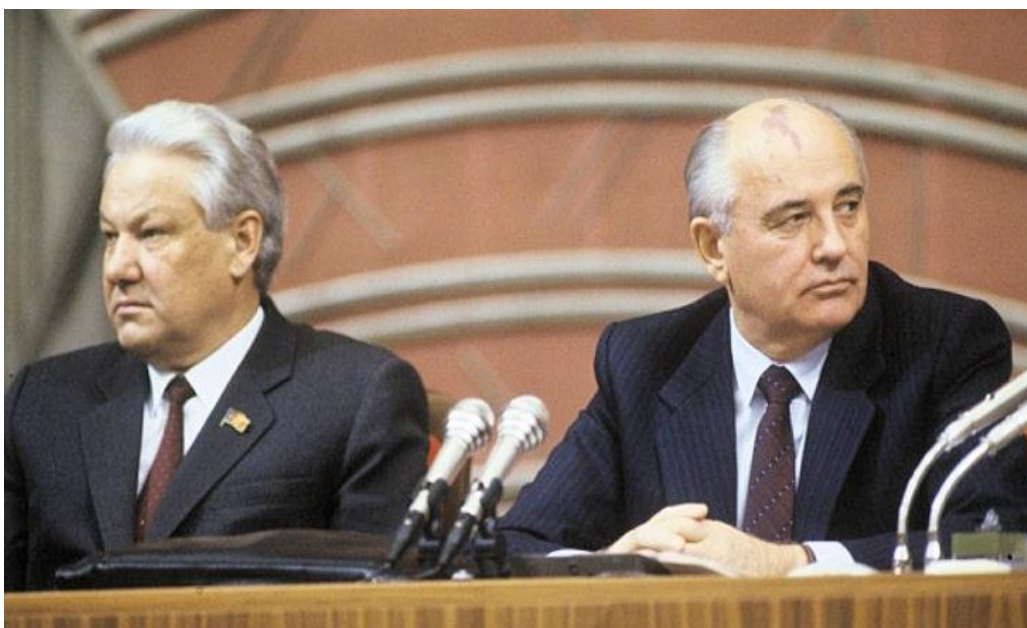
Zdroj: <http://www.offiziere.ch/?paged=37>

Obrazová příloha č.8: Michail Gorbačov s papežem Janem Pavlem II.

Zdroj: <http://www.nakanune.ru/articles/111394>

Obrazová příloha č.9: Boris Jelcin a Michal Gorbačov

Zdroj: <http://ipolk.ru/blog/enemy/22300.html?PageSpeed=noscript>

Obrazová příloha č.10: Michail Gorbačov

Zdroj: <https://24smi.org/celebrity/photo/1785-mikhail-gorbachev/25278/>